

Inici i final del teatre de Porcel: Els condemnats i els dolços murmuris del mar

Miquel Àngel Vidal,

professor d'ensenyament secundari i escriptor

1

ACTE PRIMER

(S'aixeca el teló. Són aproximadament les vuit del vespre del primer de novembre. La llar és encesa. En escena vora el foc, la senyora PAULA i JAUME. Ella fa mitja o alguna cosa semblant; JAUME llegeix. Llunyanes, però perfectament audibles, sonen les campanes. Silenci. A la fi, la senyora PAULA monologa.)

ESCENA I

PAULA: Ai, aquestes campanes! No s'aturen ni de nit ni de dia. No sé per què per Tots Sants han de tocar tant. Jo ja estic nerviosa. No m'agraden els morts, i avui i demà la gent no fa més que parlar de morts, flors i cementiris. En tot l'any ningú no s'acosta per res al cementiri i, de cop... *(Silenci.)* Jo ho diré al senyor rector, a veure si no les toquen l'any vinent. Amb tot aquest rebombori em desfan els nervis. *(Silenci.)* Van al cementiri i només parlen i riuen. Com en una festa de carrer! Més valdria que reessin i fessin dir misses i responsos, en lloc de tantes flors. Avui dia la frivolitat ha entrat pertot. Les coses s'han de portar a dins, i no aquest anar i venir i xerrar al capdavall per a menjar bunyols. Ja diuen bé que els morts enterrats i els vius a riure. Ai, aquestes campanes! Encara hauré de prendre una tasseteta de til·la!

JAUME: Les campanes ens fan pensar en els morts, mare.

PAULA: No diguis bestieses, Jaume. El que fan és posar música a tota aquesta festa.

JAUME: Són necessàries. Fan que no ens oblidem ni un moment que aquests dies estan consagrats a ella. La senyora àvia em deia que eren els morts els que avui feien de campaners.

PAULA: Vinga picar i picar en el mateix! I la meva sogra deia disbarats, sovint. En això t'assembles a

ella. Tot el sant dia et contava històries de por i coses estranyes. I això de l'altre món, ho hem de deixar anar! El que s'ha de fer és ser bon cristià, perquè en el cementiri sols hi ha ossos silenciosos. Són les ànimes, les que necessiten la nostra ajuda.

JAUME: Els morts no sempre jeuen silenciosos, mare. Els vertaders morts, aquells que quan vivien ens van inspirar amor o odi, viuen dintre nostre. Són dolents. Si els hem estimats, els enyorem; si ens van fer mal, ens fan por. I quan els recordem, s'imposen damunt nostre sense remei. No en podem fugir, no els podem engagar. No són enlloc, però ens mosseguen.

BALTASAR PORCEL: *Els condemnats (Obres Completes, Vol. 7)*, Barcelona: Proa, 1997 (p. 31-32).

2

ESCENA XVIII

JÚLIA *(ha escoltat transient de dolor. S'acosta a SEBASTIÀ, s'hi repenja amorosa, trista)*: Amor meu... És terrible, pobre Joan. Però hi som tu i jo...

SEBASTIÀ *(l'aparta amb suavitat)*: Abans quan t'insultava no volia fer-ho Júlia. Però... Però ara tampoc no volia dir-te el que t'he dit, que t'estimava. Ha estat com abans, tens raó. Però no l'abans d'aquelles tardes del nostre amor a l'herba, sinó l'abans de quan me'n vaig anar i et vaig deixar. Me'n vaig. No tornaré mai. Fa vint anys vaig abraçar-me a tu perquè no tenia res més, perquè el món em rebutjava. Avui, he fet el mateix. I ni et demano que em perdonis, ja. Conscientment, torno a destrossar-te. *(Mutis. JÚLIA resta envellida, sola, patètica. Se senten els murmuris de la mar mentre cau el teló)*

TELÓ

BALTASAR PORCEL: *Els dolços murmuris del mar (Obres Completes, Vol. 7)*, Barcelona: Proa, 1997 (p. 358).



Aquests dos fragments suposen l'inici i el final del teatre de Baltasar Porcel: l'1 correspon a la primera escena de l'Acte I d'*Els condemnats*, peça dramàtica que va publicar l'any 1959; el 2 és l'escena XVIII i última de l'obra *Els dolços murmuris del mar*, el darrer drama que va escriure i que publicà el 1981.¹

Es pot afirmar que a la primera etapa de la seva producció literària Porcel va tenir una especial inclinació cap al teatre. La seva primera obra editada (abans sols havia publicat alguns contes) fou *Els condemnats*, que havia estat guardonada amb el premi Ciutat de Palma de Teatre, i entre 1961 i 1965, a més de tres novel·les (*Solnegre*, *La lluna i el «Cala Llamp»* i *Els escorpins*), aparegueren altres sis obres de teatre (*La simbomba fosca*, *Romanç de cec*, *Història d'una guerra*, *L'inspector*, *El general* i *Èxode*). Però, a més, durant aquest període, en va escriure altres dues (*Els honorables* i *La qüestió social*) que romangueren inèdites fins que foren incloses al volum VII de les *Obres Completes*.² Per tant, és força evident que els primers esforços literaris i creatius de l'escriptor andritxol anaren encaminats cap al teatre.

A partir de 1966, però, deixà d'escriure teatre. No fou un descans o un parèntesi, sinó un tall profund: en els més de cinquanta anys dedicats a la literatura (1958-2009), tan sols féu un altre intent de conrear el gènere: el 1980 amb *Els dolços murmuris del mar* i *El buscador de tresors*

—que, en realitat, és una escena que eliminà en confegir l'obra anterior. Per tant, les 11 obres de teatre que va escriure es circumscriuen a dos moments: en els inicis, quan encara era un escriptor jove que es començava a obrir camí, i un darrer intent a la maduresa, quan ja havia publicat algunes de les seves novel·les més importants com *Difunts sota els ametllers en flor* o *Cavalls cap a la fosca*.



R. Canet. *Sense títol* 2007.
Vinílica sobre paper encolat sobre taula 155 x 126 cm.

L'abandonament del gènere dramàtic a partir de 1966 es pot atribuir a la decepció. Baltasar Porcel, defraudat per una escena i un públic que no estaven preparats per a les seves propostes, deixà de banda la dramaturgia i es dedicà a la narrativa i al periodisme. Ell mateix va explicar així aquesta decisió: «Una de les meves obsessions ha estat sempre la d'arribar al públic ampli, influir-hi, i tant per raons culturals i polítiques com de professionalització pròpia. Paral·lelament al teatre, jo havia començat a fer també novel·la i a col·laborar en la premsa. I per aquí trobava els portals més oberts. Van ésser els que vaig

traspassar. Crec que amb encert».³

Els dolços murmuris del mar pot ser considerada com un darrer intent, també frustrat, de retorn al gènere. De fet, tant la publicació com l'estrena de l'obra no obtingueren gaire ressò ni per part del públic ni de la crítica. Així que l'autor, acostumat com estava a tenir èxit amb les seves novel·les i amb el periodisme, ja no ho tornà a provar.

1 Porcel, Baltasar (1959). *Els condemnats*, Palma: Ed Moll (1981). *Els dolços murmuris del mar*. Barcelona: Edicions 62.

2 Porcel, Baltasar (1997). *Obres Completes, Les màscares*, 7. Barcelona: Proa; p. 67-107 i 309-317.

3 Porcel, Baltasar (1981). *Els dolços murmuris del mar*. Barcelona: Edicions 62; p. 6.



A *Els condemnats* Porcel era un autor jove i ambiciós que començava a escriure i que tenia uns certs coneixements dramàtics (en llegia sovint i havia participat en alguns muntatges) que es veuen reflectits en una peça existencialista d'argument prou sòlid; mentre que a *Els dolços murmuris del mar* ja era un escriptor madur que havia triomfat literàriament però que no va tenir gaire en compte la mecànica del gènere. És a dir, *Els condemnats* té un conflicte dramàtic molt més elaborat que *Els dolços murmuris del mar*. De fet, aquesta és més una obra dialogada que una vertadera peça dramàtica. De manera que aquestes dues obres no són tan sols l'alba i el crepuscle del seu teatre en un aspecte simbòlic sinó també real.

Una altra cosa que tenen en comú és l'espai: ambdues transcorren a Mallorca (espai que no apareix, almenys d'una manera explícita, a cap altra peça). A la primera el tema és l'odi i a la segona el desencís. A

Els condemnats la conjunció d'odis que afecten tots els personatges conduiran al parricidi de Simó. Mentre que a *Els dolços murmuris del mar*, una espècie d'*alter ego* de Porcel, Sebastià Santaló, torna al seu poble natal quan ja és un escriptor prestigiós i sent el desencís de no poder recuperar el paradís perdut.

En el primer fragment veiem a Paula, la dona de Simó, queixant-se de les campanes que repiquen sense aturar la nit de Tots Sants i que serà un dels *leitmotivs* de l'obra, i també la conversa que té amb Jaume, el seu fill mig foll, mig visionari. En el segon, veiem com Sebastià, després de mantenir relacions sexuals amb Júlia (la seva nòvia de la joventut), fet que ha provocat la ruptura del matrimoni de la dona, li confessa cínicament que li ha mentit i que se'n va i l'abandona per segon cop, i definitiu, en la vida. Un plantejament i un desenllaç: dos fragments que representen el començament i conclusió de l'activitat dramàtica de Baltasar Porcel. □



R. Canet. Sense títol 2004. Vinílica sobre paper 114 x 146.